

**ПАРТНЕРСТВО ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ:
ІДЕЇ НІМЕЦЬКОГО ДОСВІДУ**

REFERENCES

1. Bychok, A. (2015). Spilkuvannya yak dialoh – vazhlyvy aspekt mizhkul'turnoyi komunikatsiyi [Communication as dialogue is an important aspect of intercultural communication]. Available at: <http://lingvo.onu.edu.ua/spilkuvannya-yak-dialog/> [in Ukrainian].
2. Burdeyna, I. V. Dialohichna vzayemodiya yak peredumova konstytuuyuvannya osobystosti fakhivtsya: retrospektyva ta perspektyva [Dialogic interaction as a prerequisite for the constitution of the personality of the specialist: retrospective and perspective]. *Current issues of philosophy and sociology: Scientific and practical journal*. Odesa. Vol. 21. pp. 10–13. [in Ukrainian].
3. Kurganov, S. Yu. (1989). Rebonok i vzroslyy v uchebnom dialoge [Child and adult in educational dialogue: a book for the teacher]. Moscow, 127 p. [in Russian].
4. Pankiv, L. I. (2011). Dialohovyy pidkhid u mystetskiy osviti [Dialogue approach in art education]. *Bulletin of Taras Shevchenko Lviv National University*. No. 7 (218). part. II. pp. 121–124. [in Ukrainian].
5. Serikov, V. V. (1999). Obrazovaniye i lichnost [Education and personality]. *Theory and practice of designing pedagogical systems*. Moscow, 272 p. [in Russian].
6. Shemshurina, A. I. (2008). Razvitiye tsennostno-smyslovoy sfery lichnosti rebonka [Development of the value-semantic sphere of the child's personality]. *Pedagogy*. No. 9. pp. 99–104. [in Russian].
7. Aultman, J. (2005). Uncovering the Hidden Medical Curriculum through a Pedagogy of Discomfort. *Advances in Health Sciences Education*. Aug;10(3). pp. 263. DOI: [10.1007/s10459-004-4455-2](https://doi.org/10.1007/s10459-004-4455-2). [in English].

Стаття надійшла до редакції 28.01.2022

УДК 373.2.064.1
DOI:

**Тетяна Кристопчук, доктор педагогічних наук, доцент,
ВСП “Рівненський фаховий коледж Національного
університету біоресурсів і природокористування України”**

**ПАРТНЕРСТВО ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ:
ІДЕЇ НІМЕЦЬКОГО ДОСВІДУ**

У статті схарактеризовано один із важливих напрямів роботи закладу дошкільної освіти у Федеративній Республіці Німеччини – партнерство з батьками, яке здійснюється на підставі низки нормативно-правових документів. Визначено цілі дошкільного закладу освіти у контексті виховного партнерства з батьками. Окреслено основні напрями партнерства дошкільного закладу і сім'ї. Схарактеризовано типи партнерства батьків і закладів дошкільної освіти. На основі зарубіжної сучасної науково-методичної літератури виокремлено форми партнерства.

Ключові слова: виховання; заклад дошкільної освіти; особистісний розвиток; партнерство; психолого-педагогічна освіта батьків; форми партнерства.

Лім. 10.

**Tetiana Krystopchuk, Doctor of Sciences (Pedagogy), Associate Professor,
Separated Structural Subdivision “Rivne Professional College of the
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine”**

**PRESCHOOL AND FAMILY PARTNERSHIP IN CHILDREN'S EDUCATION:
IDEAS OF THE GERMAN EXPERIENCE**

The article describes one of the important areas of preschool education in the Federal Republic of Germany – the partnership with parents, which is carried out on the basis of a number of legal documents. The normative-legal provision of the child's right to upbringing, which is based on such principles as: prohibition of discrimination, right to life and personal development, right to participate and priority of the child's interests is analysed. It is emphasized that the main principle of educational work in kindergartens is to create an atmosphere as close as possible to the environment of one's own family. The goals of the preschool educational institution in the context of the educational partnership of the preschool institution with parents are determined: information exchange; improving the parents' skills in education; responsibility for the upbringing of children. It is emphasized that the partnership between the preschool institution and the family is realized on the principles of mutual trust and respect, positive motivation, integration, activity and regularity.

The main directions of partnership between the preschool institution and the family are outlined: psychological and pedagogical education of parents, family meetings of parents in kindergartens, involvement of the child's father in the educational process. It is determined that the cooperation of parents with the preschool is

realized through participation in projects aimed at transforming kindergartens into family centres that enable parents to develop social networks and receive mutual support, especially for vulnerable families and migrant families.

The types of partnership between parents and preschool institutions are characterized: cooperation in the education and upbringing of their own child, cooperation in the education and upbringing of all children attending kindergarten. On the basis of foreign modern scientific and methodological literature, forms of partnership are distinguished, which are conditionally divided into groups: individual, group, collective (with the participation of the whole family and educators, only with the participation of parents), and information.

Keywords: *upbringing; preschool education institution; personal development; partnership; psychological and pedagogical education of parents; forms of partnership.*

Постановка проблеми. Дошкільна освіта – важливий етап цілісного розвитку дитини. Відповідальність за виховання та навчання дитини у дитячому садку покладається на батьків (осіб, які їх замінюють), та заклади, де діти перебувають. Сім'я значною мірою формує пізнавальні, емоційні, соціальні навички та поведінку дітей.

Важливим завданням у роботі з батьками є з'єднання двох світів дитини – дитячого садка та сім'ї. Для повноцінного розвитку дітей важливо, щоб батьки та фахівці дошкільного закладу через піклування, виховання та навчання разом з'ясували, що потрібно дитині, що для неї корисно та якої індивідуальної підтримки вона потребує. Саме тому, пошук шляхів залучення батьків до співпраці, використання різних форм і методів у роботі з ними спонукає до вивчення та аналізу досвіду успішного партнерства дошкільного навчального закладу і родини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виховання, його особливості, концепції є об'єктом досліджень у сучасній зарубіжній педагогічній науці. Теоретичні і методичні аспекти виховання особистості у системі дошкільної освіти різнобічно розкрито у працях таких німецьких дослідників, як: Ф. Паузеванг, М. Текстор, Е. Партеке, Г. Зандтнер та інших. Дослідженню різних аспектів взаємодії дитячих садків з родинами присвячено роботи сучасних теоретиків та практиків: М. Текстор (інноваційні підходи до роботи з батьками); М. Бейг (індивідуальний супровід у дитячому садку за участю батьків); Х. Брандес (основні напрями самоосвіти батьків вихованців).

У контексті європейського освітнього простору проблема партнерства дошкільного закладу освіти і сім'ї щодо виховання широко обговорюється вітчизняними науковцями, зокрема, М. Чепіль [2] (теоретичні засади виховання дітей у закладах дошкільної освіти Польщі), С. Волошин [1] (особливості здійснення співпраці закладів дошкільної освіти та сімей вихованців у Польщі). Варто зазначити, що в Україні накопичено значний досвід щодо партнерства дитячого садка з батьками, проте

сучасні суспільні виклики до процесу виховання вимагають очевидної модернізації цього напрямку роботи. З огляду на те, що педагогіка партнерства є ключовим компонентом концепції Нової української школи творче використання ідей німецького досвіду буде корисним та доцільним.

Мета статті – окреслити напрями співробітництва дошкільного закладу і сім'ї у Федеративній Республіці Німеччини, а також визначити організаційні форми партнерства закладів дошкільної освіти і батьків щодо виховання дітей з метою критичного осмислення та використання накопиченого досвіду в системі вітчизняної освіти.

Виклад основного матеріалу. Особливого значення для якості виховання та освіти набуває співпраця дитячого садка і сім'ї, оскільки потужний взаємозв'язок між цими ланками вважається позитивним для розвитку та соціалізації дітей. У німецькій педагогічній літературі такі відносини називають “партнерством освіти та виховання”. Термін “партнерство означає, що сім'я, дитячий садок мають рівні права, утворюють “союз, сповідають подібні цілі та співпрацюють один з одним. Батьки усвідомлюють важливість іншого середовища для дитини та поділяють відповідальність за сприяння розвитку дитини [8, 64].

Одним із важливих напрямів роботи закладу дошкільної освіти в Німеччині є партнерство з батьками, яке здійснюється на підставі низки нормативно-правових документів. Зокрема, Основним Законом Федеративної Республіки Німеччини (Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland) [5] визначено, що діти мають право на ненасильницьке виховання. Крім того, Німеччина ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини, відповідно до якої передбачено забезпечення благополуччя всіх дітей і захист їх прав. Конвенція про права дитини (Übereinkommen über die Rechte des Kindes (VN-Kinderrechtskonvention) [10] ґрунтується на чотирьох основних принципах: заборона дискримінації, право на життя та особистісний розвиток, право на участь та пріоритет інтересів дитини. Заборона дискримінації означає, що

ПАРТНЕРСТВО ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ: ІДЕЇ НІМЕЦЬКОГО ДОСВІДУ

Конвенція ООН про права дитини поширюється на всіх дітей, незалежно від статі, походження, релігійної приналежності, мови, політичних поглядів дитини чи її батьків. Право на життя та особистісний розвиток: кожна дитина має право зростати в захищеному середовищі та розвиватися як незалежна та соціально компетентна особистість. Право на участь: діти та молодь мають можливість бути почутими. Їм дозволено висловлювати свої незадоволення та скарги. Пріоритет інтересів дитини – так званий принцип найвищих інтересів дитини – зобов'язує суди, адміністративні органи, державні або приватні установи соціального забезпечення та законодавчі органи на федеральному, штатному та місцевому рівнях враховувати інтереси дитини як пріоритет у всіх рішеннях та заходах.

Завдання дитячого садка зафіксовані у чинному Баварському законі “Про освіту та догляд за дітьми (Bayerische Kinderbildungs und Betreuungsgesetz (BayKiBiG), 2005): “Дитячий садок підтримує та доповнює сімейне виховання, з метою забезпечення дітям розвитку та освітніх можливостей на основі результатів науково-педагогічних досліджень. Заклад консультує батьків з питань виховання дітей [3, 34].

Відповідно до частини 2 статті 6 Основного Закону (Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland) [5] батьки є одними з учасників освітньо-виховного процесу, яким надано певні права та обов'язки щодо догляду та виховання дітей. З огляду на це визначають типи партнерства батьків і закладів дошкільної освіти [4]:

Співпраця у навчанні та вихованні власної дитини. Батьки не тільки мають право знати, як їхня дитина виховується, навчається та доглядається у дитячому садку, але і брати участь у визначенні індивідуальних цілей та заходів, які застосовуються до їхньої дитини. Таким чином, батьки можуть висловити свої побажання та очікування вихователям (наприклад, що їхню дитину потрібно підтримувати насамперед у музичній сфері; якщо виявлено затримки в розвитку, поведінкові проблеми, батьки наголошують на необхідності терапевтичних заходів). Однак побажання та ідеї батьків можуть бути враховані за умови, що це не передбачає додаткових витрат. Крім того, пропозиції батьків мають відповідати концепції розвитку конкретного дитячого садка та реалізовуватись у межах чинного законодавства.

Співпраця у навчанні та вихованні всіх дітей, що відвідують дитячий садок. Зацікавлені батьки мають можливість

представити свої ідеї для розвитку та оновлення педагогічної концепції розвитку дитячого садка – принаймні через батьківський комітет. При цьому вони, безумовно, повинні враховувати законодавчі положення та освітні плани, що діють у відповідній федеральній землі. Зацікавлені батьки мають можливість брати участь у створенні рамок та тижневих планів, у плануванні проєктів та в організації заходів. Батьки можуть вносити певні освітні пропозиції (наприклад, виділити більше годин на заняття фізичної культури, вивчення іноземної мови).

Одним із керівних принципів функціонування дитячих садків, зазначає В.-Т. Ingeborg, є особлива свобода для індивідуального розвитку дитини та надання можливостей для реалізації в соціумі. Атмосфера дитячого садка має бути наближеною до оточення власної родини. Це і є основний принцип виховної роботи. Вивчення та врахування особливостей навіть маленької дитини є важливою передумовою для її ідентифікації і розвитку незалежності, передумовою для самобутності [6, 5].

У контексті виховного партнерства вихователів та батьків визначено цілі дошкільного закладу освіти щодо: *інформаційного обміну*: батьки та вихователі обмінюються інформацією про розвиток та поведінку конкретної дитини в сім'ї, дитячому садку; про (особливі) потреби дитини та про її освітні цілі. Йдеться також про взаємну координацію навчально-виховної діяльності щодо дитини. Батьки надають повну інформацію вихователям про “сімейне середовище та поведінку їхньої дитини в групах однолітків; *удосконалення навичок у вихованні*: вихователі надають батькам можливість зрозуміти, що вони (батьки) відіграють важливу роль у вихованні та навчанні дітей – навіть якщо вони безробітні, бідні чи іммігранти. Вони інформують матерів і батьків про розвиток і виховання дитини, про поведінку, яка сприяє розвитку та розумному контролю за поведінкою в домашніх умовах; *співпраці*: вихователі забезпечують можливість батькам активно переживати повсякденне життя у дитячому садку. Зацікавлені батьки залучаються до педагогічної роботи або до уроків, доповнюючи у такий спосіб освітні пропозиції та проєкти; *спільної участі та відповідальності*: батьки залучаються до розв'язання найважливіших проблем дитячого садка. Представники батьківського комітету вносять пропозиції щодо поліпшення надання спектру послуг у закладі.

Інноваційні підходи до роботи з батьками у закладах дошкільної освіти досліджує німецький педагог Мартін Р. Текстор. Зокрема, він визначає

такі основні напрями партнерства дошкільного закладу і сім'ї [7, 14]: психолого-педагогічна освіта батьків, сімейні зустрічі батьків у дитячих садках, залучення батька дитини до виховного процесу.

Психолого-педагогічна освіта батьків з метою підвищення їхньої педагогічної культури. У час швидкоплинних соціокультурних змін, збільшення кількості моделей стосунків та індивідуалізації традиційні моделі, норми і цінності навряд чи пропонують якусь орієнтацію для проектування стосунків у парі та сімейного виховання. Тому спільне життя батьків з дітьми має вивчатися та проектуватися самостійно та індивідуально. Класичний приклад сімейного виховання у дитячих садках – батьківський вечір. Навчання батьків також може відбуватися в батьківських групах, які очолюють вихователі, батьки або зовнішній консультант (наприклад, з питань освіти, сімейний тренер чи соціальний працівник). Батьки можуть обговорити важливі для них питання та проблеми в групі, одержати потрібну інформацію з метою розв'язання їхніх виховних проблем. Співпраця батьків з дошкільним закладом реалізується через участь у проєктах, які завершуються, наприклад, такими заходами, як: розробка та апробація концепції дводенного курсу підвищення кваліфікації “Зустріч з батьками – поради з питань виховання”; проведення батьківських вечорів “Сильні через виховання”; розробка ігрового поля “Батьки для батьків”; спільний проєкт за участю батьків і дітей, наприклад, мистецький проєкт.

Сімейні зустрічі батьків у дитячих садках. Важливою функцією дошкільного закладу освіти є налагодження міжособистісного контакту батьків, який передбачає неформальний обмін ідеями та порадами під час дискусій. З цією метою у багатьох дитячих садках облаштовано затишні та комфортні батьківські кафе, чайні, батьківські місця тощо. Метою проєктів, які перетворюють дитячі садки на сімейні центри, є надання можливості батькам розвивати соціальні мережі й одержувати взаємну підтримку. Особлива увага приділяється інтеграції соціально незахищених сімей та сімей мігрантів.

Залучення батька дитини до виховного процесу. Дитячі заклади намагаються інтегрувати батька у заклад та мотивувати брати на себе більше відповідальності за виховання дітей вдома. Серед варіантів залучення батька до роботи в садку виокремлюють організацію візитів у дитячу групу, наприклад, щоб розповісти про свою роботу чи презентувати своє хобі; екскурсії дітей на робоче місце батька та інші.

Практика виховання дітей у закладах

дошкільної освіти Німеччини спонукає до урізноманітнення та оновлення форм взаємодії та партнерства дитячого садка та сім'ї. Аналіз сучасної науково-методичної літератури дає змогу виокремити визнані й поширені такі форми й методи співробітництва, що умовно поділяються на групи [9]: *індивідуальні*: вступне анкетування батьків, співбесіда з батьками, консультації, попередні відвідування батьків групи у закладі дошкільної освіти, відвідування батьків і дітей вдома, телефонні дзвінки перед початком вступу до дитячого садка; *групові*: батьківські вечори (зустрічі з психологами, юристами, вихователями), тематичні дискусійні групи, зустрічі батьків-мігрантів, клуби взаємодопомоги; *колективні*, зокрема, *за участю всієї родини дитини та вихователів*: фестивалі, ярмарки, розваги для родин (наприклад, спортивні походи, екскурсії), спільний сімейний відпочинок; *виключно за участю батьків*: зона відпочинку для батьків, кафе для батьків, вечори-зустрічі під час вихідних, створення батьківської групи (робочої консультативної, тематичної або ж хобі-групи), самопомога батьків (наприклад, взаємний догляд за дітьми); *інформаційні*: листи батькам, інформаційний бюлетень, дошка оголошень, книжково-ігрова виставка, консультативний посібник для батьків, розповсюдження інформаційних брошур, щоденні звіти, родинні газети, скринька пропозицій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, партнерство закладу дошкільної освіти і сім'ї в Німеччині ґрунтується на нормативно-правових документах країни та реалізується на принципах взаємної довіри, мотивації, систематичності. Основними типами партнерства батьків і закладів дошкільної освіти є співпраця у навчанні та вихованні як власної дитини, так і всіх дітей, що відвідують дитячий садок. Серед найбільш поширених форм партнерства виділяють індивідуальні, групові, колективні й інформаційні. Перспективи подальших досліджень убачаємо у проблемі міжкультурного та полікультурного виховання, зокрема, таких її аспектів, як полікультурне виховання через вивчення іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волошин С. Особливості здійснення співпраці закладів дошкільної освіти та сімей вихованців у Польщі. *Молодь і ринок*. 2021. № 4 (190). С. 72–76.
2. Чепіль М. Розвиток теоретичних засад виховання дітей у закладах дошкільної освіти Польщі. *Молодь і ринок*. 2021. № 1(187). С. 17–22.

3. Bayerische Kinderbildungs- und Betreuungsgesetz (BayKiBiG). URL: https://www.tagespflege.bayern.de/imperia/md/content/stmas/tagespflege/downloads/140203_beitrag_baykibi (дата звернення: 11.01.2022).

4. Behres K. Wissen über mich: Die Entwicklung eines positiven Selbstkonzepts. URL: <https://www.element-i.de/magazin/wissen-ueber-mich-die-entwicklung-eines-positiven-selbstkonzepts/> (дата звернення: 10.01.2022).

5. Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland. URL: <https://www.deutschland.de/de/topic/politik/deutsches-grundgesetz-die-wichtigsten-fakten> (дата звернення: 08.01.2022).

6. Ingeborg, B.-T. Bildung – Erziehung – Betreuung: ein harmonischer Dreiklang. URL: <https://www-kindergartenpaedagogik> (дата звернення: 08.01.2022).

7. Textor Martin R. Bildungs- und Erziehungspartnerschaft in Kindertageseinrichtungen. Norderstedt: Books on Demand, 3. Aufl. 2020, 132 s.

8. Textor Martin R. Elternarbeit im Kindergarten. Ziele, Formen, Methoden. Norderstedt: Books on Demand, 4. Aufl. 2021, 148 s.

9. Textor Martin R. Innovative Ansätze der Elternarbeit. URL: <https://www.kindergartenpaedagogik.de/fachartikel/elternarbeit/formen-der-elternarbeit/1093> (дата звернення: 10.01.2022).

10. Übereinkommen über die Rechte des Kindes (VN-Kinderrechtskonvention). URL: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/kinder-und-jugend/kinderrechte/vn-kinderrechtskonvention/vn-kinderrechtskonvention-86544> (дата звернення: 09.01.2022).

REFERENCES

1. Voloshyn, S. (2021). Osoblyvosti zdiisnennia spivpratsi zakladiv doshkilnoi osvity ta simei vykhovantsiv u Polshchi [Peculiarities of cooperation between preschool institutions and families of pupils in Poland]. *Youth and market*. No. 4(190). pp. 72–76. [in Ukrainian].

2. Chepil, M. (2021). Rozvytok teoretychnykh zasad vykhovannia ditei u zakladakh doshkilnoi osvity Polshchi [Development of theoretical principles of raising children in preschool institutions in Poland]. *Youth and market*. No. 1(187). pp. 17–22. [in Ukrainian].

3. Bayerische Kinderbildungs- und Betreuungsgesetz (BayKiBiG) (2005). [Bavarian Child Education and Care Act (BayKiBiG)]. Available at: https://www.tagespflege.bayern.de/imperia/md/content/stmas/tagespflege/downloads/140203_beitrag_baykibi (Accessed 11 Jan. 2022). [in German].

4. Behres, K. (2020). Wissen über mich: Die Entwicklung eines positiven Selbstkonzepts [Knowing about myself: Developing a positive self-concept]. Available at: <https://www.element-i.de/magazin/wissen-ueber-mich-die-entwicklung-eines-positiven-selbstkonzepts/> (Accessed 10 Jan. 2022). [in German].

5. Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland [Basic Law of the Federal Republic of Germany]. Available at: <https://www.deutschland.de/de/topic/politik/deutsches-grundgesetz-die-wichtigsten-fakten> (Accessed 08 Jan. 2022). [in German].

6. Ingeborg, B.T. (1996). Bildung – Erziehung – Betreuung: ein harmonischer Dreiklang [Education – upbringing – care: a harmonious triad]. Available at: <https://www-kindergartenpaedagogik> (Accessed 08 Jan. 2022). [in German].

7. Textor, Martin R. (2020). Bildungs- und Erziehungspartnerschaft in indertageseinrichtungen [Education and upbringing partnership in child day-care facilities]. Norderstedt: Books on Demand, 3rd edition, 132 p. [in German].

8. Textor, Martin R. (2021). Elternarbeit im Kindergarten. Ziele, Formen, Methoden [Parent work in kindergarten. Goals, forms, methods]. Norderstedt: Books on Demand, 4rd edition 2021, 148 p. [in German].

9. Textor, Martin R. (2020). Innovative Ansätze der Elternarbeit [Innovative approaches to working with parents]. Available at: <https://www.kindergartenpaedagogik.de/fachartikel/elternarbeit/formen-der-elternarbeit/1093> (Accessed 10 Jan. 2022). [in German].

10. Übereinkommen über die Rechte des Kindes (VN-Kinderrechtskonvention) (1992). [Convention on the Rights of the Child (UN Convention on the Rights of the Child)]. Available at: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/kinder-und-jugend/kinderrechte/vn-kinderrechtskonvention/vn-kinderrechtskonvention-86544> (Accessed 09 Jan. 2022) [in German].

Стаття надійшла до редакції 31.01.2022

“Розум полягає не лише у знанні, але й у вмінні застосовувати ці знання”.

Арістотель

давньогрецький науковець-енциклопедист, філософ і логік

